

Predstavljamo vodeće art terapeute: Marian Liebmann,

ATR, OBE

Dr. Marian Leibmann, Marian Liebmann se kvalificirala kao art terapeutkinja 1979. godine, te otada radi s počiniteljima, ženskim grupama i grupama u zajednici. Provela je 19 godina u Timu za mentalno zdravlje Inner Cityja u Bristolu, UK, gdje je razvila rad na ljutnji, također s tražiteljima azila i izbjeglicama. Predavala je o art terapiji na sveučilištima u Velikoj Britaniji, Irskoj, Istočnoj Europi i baltičkim zemljama. Restorativna pravda i medijacija su dva područja u kojima nastavlja edukaciju i sustavan rad, a koji se nastavlja na njen rad s počiniteljima i njihovim obiteljima. Predaje i vodi seminare i radionice o umjetnosti, sukobi i ljutnji širom svijeta. Napisala je i uredila dvanaest knjiga, uključujući Art terapiju i ljutnju te najnoviju Art terapiju s fizičkim stanjima i Art terapiju s neurološkim stanjima. Godine 2010. dodijeljen joj je doktorat iz Sveučilišta u Bristolu. Godine 2013. dodijeljen joj je OBE za doprinos art terapiji i medijaciji.

P: Možete li nam za početak reći nešto o vašem životnom putu, kako vas je doveo do art terapije?

O: To vjerojatno nije bio uobičajen put. Moji roditelji su bili znanstvenici, pa sam slijedila njihov obrazac. Oduvijek sam voljela umjetnost, ali je to uvijek bio samo hobi. Kao dijete imigranata uvijek morate misliti kako zaraditi za život - nemate obitelj na koju se možete osloniti. Pogotovo ne na moje roditelje, židovske izbjeglice iz nacističke Njemačke, čija je cijela obitelj poubijana.

Diplomirala sam fiziku i matematiku, baš kao i moji roditelji, a onda sam počela predavati jer sam se počela više zanimati za ljude. Predavala sam matematiku u srednjoj školi. Razlog opredijeljenja za znanost bio je taj što sam se umjetnošću mogla nastaviti baviti sama, znanost je teža i morala sam učiti. Nije me veselilo to što sam morala birati, ali takav je bio sustav. Kad sam završila tri kolegija – matematiku, kemiju i fiziku – morala sam odlučiti koji ću od njih nastaviti

studirati na sveučilištu. Nije postojala profesionalna orijentacija, savjetnik koji bi rekao: „Gledaj, dobra si u svemu, zašto ne bi studirala antropologiju ili sociologiju? Dok sam počela studirati fiziku, više uopće nisam uživala. Ali, zato što sam osoba koja završi ono što započne, nastavila sam i završila studij.

Ta vještina je zaista imala važnu ulogu u mom životu. Te male stvari mijenjaju cijelu sliku. Mislim da mi je ta sposobnost završavanja onog što započnem i napornog rada, omogućila da napišem toliko knjiga – ne zato što sam naročito pametna ili posebno dobar art terapeut, nego zato što mogu dovršiti ono što započnem.

P: Je li vaša edukacija u fizici utjecala na vašu art terapijsku praksu?

O: Na dva načina. Naučila sam biti vrlo metodična - pogotovo u strukturiranju grupa. Drugo je da sam razvila znanstveni skepticizam prema podacima koji su naizgled znanstveni, naročito statistika i prikazi rezultata. Načini mjerenja i zaključci izvedeni u istraživanju često zahtijevaju uočavanje nedosljednosti. To se pokazalo korisnim, naročito danas, kad ljudi gledaju statistiku učinkovitosti. Nisu sve metode istraživanja prikladne za

sve teme. Treba provjeriti stvarnu učinkovitost randomiziranog kontrolnog istraživanja, koje se uzima kao zlatni standard znanstvenog istraživanja. Zanimljivo je kako metoda studija slučaja stječe sve više poštovanja jer je često prikladnija za određeni cilj.

P: Mislite li da će art terapija biti prepoznata samo kroz empirijska istraživanja ili se u znanosti dogodila prekretnica na kojoj umjetnost može penetrirati znanstvenu domenu putem studija slučaja?

O: Teško je reći. Osobno sam više praktičar nego istraživač. Ali sam skeptična prema nekim metodama istraživanja.

Nedavno su mi ponudili da budem vanjski ispitivač studentu doktorskog studija art terapije, dijelom zato što se bavio radom u zatvoru. Veliki dio mog radnog staža bio je vezan za zatvore i zatvorenike. Bilo je zanimljivo jer je većina istraživanja bila bazirana na studijama slučaja i bilo je vrlo uzbudljivo čitati o transformacijama kroz koje su neki sudionici prolazili.

Napravljena je i klasična zaključna studija koja je pokazala pomake u određenim aspektima mentalnog zdravlja – ali bez statistički značajnih razlika. Primjerice, u kaznenom pravu, ako imate 14% sma-

njenja ponovnih prekršaja, to je dobro. Morali biste imati ogroman uzorak da bi artterapijsko istraživanje bilo statistički respektabilno, a postoji puno prepreka u provedbi takvog istraživanja.

Provedena je izvrsna studija na 400 ispitanika u Londonu – art terapija s oboljelima od shizofrenije – gdje se pokazao značajan učinak. Kad su studiju ponovili u ruralnim područjima, rezultati su bili puno slabiji. Postojale su razlike u postavkama, npr. mnoge grupe u ruralnim područjima bile su slabo posjećene. Zašto? Zbog loših autobusnih veza. Takve jednostavne stvari mogu potpuno proces. Drugi je problem je bio regrutiranje ljudi iz ruralnih područja u okviru uskih kriterija koje je istraživanje specificiralo.

Dok sam vodila art terapiju unutar bolničkog centra, psihijatar me upitao: Kako znate da djeluje? Tek toliko da ga smirim, kreirala sam upitnik sa skalom od pet stupnjeva o problemima pacijenata, od „vrlo loše“ do „nema većih problema“. U tome je, dakle, bilo humanosti – pacijenti su odlučivali koji su njihov problemi. Nakon šest mjeseci art terapije dala sam im da ponovo ispune skalu i rezultati pokazivali su uglavnom pokazivali pozitivne promjene, što ih je ohrabrialo. Međutim,

kao istraživanje nije moglo biti izvedeno jer je bilo previše osobno.

Odjel za art terapiju u istoj bolnici je također pokušao provesti istraživanje u kojem su korisnici trebali ispuniti upitnik sa svojim art terapeutom. Budući da nije bio neovisan – terapeut s kojim su radili ga je ispunjavao, nije se smatrao valjanim. Zatim su zatražili vanjskog suradnika da provede upitnik s korisnicima, ali kako nisu imali povjerljiv odnos s tom osobom, nisu htjeli surađivati.

Provođenje istraživanja je zaista kompliciran proces i skidam kapu svakome tko se time bavi. Međutim, potrebno je mnogo više od iznošenja gomile brojeva kad istražujemo bilo što u vezi s ljudima.

P: Kako se zapravo dogodio vaš prijelaz iz znanosti u art terapiju?

O: Ja jednostavno volim umjetnost. Bila mi je rasterećenje od znanstvenog pristupa. Predavala sam u srednjoj školi, u čemu također nisam naročito uživala jer nisam bila dobra u kontroli mase – djeca su bila neposlušna i nemirna. Slobodno vrijeme sam provodila na satovima slikanja i slikajući kod kuće. Učlanila sam se u klub umjetnika, preko kojeg sam

dobivala njihove novine. U jednom od njih, naišla sam na članak o art terapiji. Odmah saam se zainteresirala! Kad sam preselila u London, posjetila sam nekoliko art terapeuta koji su radili u velikim bolnicama, ali rijetko je tko uopće čuo za to. Pomislila sam, ovo je zanimljivo – to želim raditi! Govorili su mi kako imam diplomu iz znanosti i ne mogu to studirati. No ja sam našla način, postrance. Polazila sam brojne art terapijske radionice, a kad mi je posao prebačen u Bristol, nastavila sam i ondje.

Ubrzo sam dobila posao u Dnevnom centru za bivše zatvorenike gdje sam bila zadužena za obrazovanje, umjetnost i rukotvorine. Vodili smo gomile grupa. Uglavnom su to bile art terapijske grupe, no nismo ih tako nazivali. Zvali smo ih likovnim radionicama, ali smo radili na osobnim pitanjima i razvijanju grupnog pristupa. Sve što znam o socijalnom radu naučila sam ondje, od kolega i sudionika.

Nakon toga sam završila MA art terapije u Birminghamu. Moja dizertacija obrađivala je art terapijske grupe, bila je kolekcija različitih iskustava art terapeuta iz Bristola, Birminghama i Londona. Pripremila sam knjižicu i razaslala svima

koji su pridonijeli kao zahvalu za pomoć. Mnogi drugi art terapeuti također su željeli primjerak knjige, i na kraju sam se zatekla kako šaljem pakete knjiga diljem svijeta. Shvatila sam kako je vrijeme da nađem nakladnika i napisala dodatna poglavlja o načinu primjene ideja. Knjiga je objavljena 1986. pod naslovom „Art terapija za grupe“; drugo izdanje objavljeno je 2004.g.

Nakon završenog studija nisam mogla naći posao art terapeuta u blizini - tek miljama daleko. Tada sam već imala bebu i nisam mogla putovati pa sam morala pokušati nešto drugo. Počela sam raditi sa žrtvama zločina, koji su imali toliko problema, a nitko na njih nije obraćao pažnju.

Danas je to područje uspostavljeno, ali kad sam ja to radila, imali smo tim volontera, to je sve. Posjećivali smo ljude i radili svaki dan, čak i na Božić. Pojavili bismo se na vratima ljudi i ponudili pomoć. Bili su nam beskrajno zahvalni. Ljudi su imali različite probleme i trebali potporu, a mi smo davali sve od sebe volontirajući i uz mojih pola voditeljske plaće. Danas je to zakonska usluga, policija ostavi broj telefona da ih se može nazvati trebaju li pomoć.

U to vrijeme sam vodila različite grupe – umjetničke radionice, mirovne grupe, crkvene grupe, i dobrovoljnu organizaciju za roditelje u izazovnim životnim situacijama.

Odlučila sam se na još jednu kvalifikaciju, u području socijalnog rada, sa specijalizacijom za probaciju. Danas probacija ima korektivni cilj, nije dio socijalnog rada. Međutim, tada je bilo prostora za eksperimentiranje unutar probacijske službe. Neki profesionalci su nudili slobodno penjanje, neki su poučavali mehaniku motora, a ja sam bila art terapijski probacijski službenik. Ondje sam intenzivno vodila art terapijske programe, što je rezultiralo dvjema knjigama: Art terapija u praksi (1990) i Art terapija s prijestupnicima (1994)

P: Jeste li u vrijeme rada s grupama tražili, ili našli, nešto specifično?

O: Razvila sam tehniku stripa, koja se pokazala nevjerojatno korisnim. Iz iskustva rada s tim macho muškarcima i dječacima znala sam da neće odgovoriti na poziv na art terapiju – ali, ako im se ponude stripovi, razumjet će što je to. Izuzetno puno sam naučila iz ove tehni-

ke. Detalji prikazani u stripu uvijek su bili nešto drugačiji od onoga što su oni ispričali da se dogodilo.

Najdramatičniji je bio prvi slučaj na kojemu sam radila, sa seksualnim prijestupnikom. On je ispričao priču na jedan način: „Bio je kišni dan, auto nije upalio pa sam se morao odvesti autobusom da ne zakasnim na posao.“ Zamislila sam prepuni autobus i svojevrsni incident koji je možda izmakao kontroli. Međutim, kad sam ga uputila da nacrtá što se dogodilo, pokazao je kako je propustio autobus u jednom kadru, zatim u drugom kadru dolazak drugog autobusa u kojemu je samo jedna osoba, mlada žena. U trećem kadru sjedi tik pored nje. Čim je sjeo stavio joj je ruku pod suknju.

Upitan kad je znao da će počiniti prijestup, pokazao je kadar u kojem autobus dolazi i jedna osoba je unutra. Odjednom se narativ mijenja, imamo ozbiljnu namjeru i predumišljaj.

Drugi zanimljiv detalj bio je što je osoba crtala dječja lica okrenuta prema naprijed dakle, nije bila riječ o odnosima. Također sam saznala da bi, kad god bi se posvađao sa ženom, izišao i počinio seksualni prijestup. Za razliku od uobičajenog kada

poučavam parove kako da se ne svađaju, ovu osobu sam učila kako se svađati, kako ne bi napadao druge žene.

Potkraj rada s prijestupnicima otkrila sam restorativnu pravdu. Netko mi je pružio komadić papira dodavši: „Mislim da je ovo za tebe“ – obavijest za tečaj medijacijskih vještina u Londonu. Kad sam usvojila te vještine, doista je sve sjelo na svoje mjesto: kao probacijski službenik uspostavljala sam kontakt između žrtve i prestupnika, ukoliko bi na to pristali. Usto sam pomogla uspostaviti službu medijacije u zajednici - primjerice, između posvađanih susjeda. Laburistička vlada je kasnije uvela timove za maloljetne prijestupnike koji su inkorporirali restorativnu pravdu. Bili su vrlo uspješni, vodili su razgovore s mladim prijestupnicima o tome što su učinili, kako je to utjecalo na druge i ponekad kontaktirali žrtve da ih pitaju žele li nešto od prijestupnika- sastanak ili pismo isprike. U ovoj fazi procesa obavi se puno dragocjenog posla.

U drugim službama širom zemlje, onima s kojima sam povezana, policija upućuje osobe na nas ili osobe dolaze same. Bilo je mnogo važnih slučajeva.

Pomogla sam pokrenuti Bristolski program medijacije i u početku vodila obuku

jer sam jedina bila educirana. Ovaj program se provodi i nakon 35 godina.

Poslije sam bila pozvana da preuzmem mjesto ravnateljice Mediation UK. Morala sam napustiti posao probacije i 4 godine služila kao ravnateljica. Možda zvuči glamurno, ali zapravo sam to bila samo ja i tajnica s pola radnog vremena. Rijetko tko je tada znao za medijaciju- dobivala sam pozive za Meditaciju UK ili Medikaciju UK. Moj posao je zapravo bio objašnjavati svima i svakome što je to medijacija. Kad su u dnevnim novinama, The Independent, objavili intervju o medijaciji, zanimanje je iznenada eskaliralo s desetak lokalnih posredničkih službi na oko 110 u istoj godini. Nažalost, mnogi od tih centara kasnije su zatvoreni zbog mjera štednje.

P: Biste li rekli da je sada savršeno vrijeme za širu primjenu medijacijskih tehnika? Spomenuli ste susjede – gdje sve počinje - ali što je s većim grupama?

O: Trenutno je sve tako polarizirano. Posljednjih godina vodim dijaloške grupe s ljudima oprečnih mišljenja, uvijek u timu s još jednim medijatorom. Primjerice, jedna grupa bila je pro-palestinska, a druga pro-izraelska; druge su uključivale

građane koji koriste različite ceste i njihove vrlo različite perspektive.

Polarizacija je sada toliko snažna da ljudi imaju osjećaj kako ne mogu ni razgovarati s nekim tko misli drukčije. U UK su trenutno stvari toliko podijeljene da se pitate gdje je sredina – gdje ima mjesta za medijacijske vještine. Prosvjedi kojih ima svugdje – zagovarajući jednu ili drugu stranu – nisu put. Ne možemo napredovati vičući jedni na druge.

Program za grupe, pod nazivom Umjetnost & sukob, nastavak je mog rada s Mediation UK počiva upravo na tom uvjerenju: umjesto da prikazujemo sukob, kako bi bilo okrenuti teleskop na drugu stranu - na rješenje sukoba?

U Londonskom art terapijskom centru oblikovala sam vikend radionice: Ljutnja subotom, Sukob nedjeljom. Još uvijek ih vodim.

U jednoj vježbi, sudionici u paru crtaju bez uputa. Prirodno se smještaju oko papira u različitim konfiguracijama - dvoje ljudi jedno do drugoga, nasuprot jedno drugome, pod uglom... a mi promatramo što se događa. Oni doslovce vide stvari iz različitih gledišta.

Mnoga iznenađenja se dogode i shvatite koliko sukoba počne samo zbog različitih pers-

pektiva. Bude i jako zabavno, ne mislim da za napredovanje i rast trebamo patiti.

Kad je moja kći bila tinejdžerica počela sam raditi kao art terapeut u Inner City Mental Health Team (Community Mental Health Team, CMHT). Stvarno sam voljela taj posao. Tim je bio sastavljen prema potrebama ljudi koji nisu imali mentalnu zdravstvenu zaštitu, ili se nisu prijavili za nju – beskućnika, članova afričko-karipskih ili azijskih zajednica.

Postava tima je bila šarolika. Ja sam rođena u Britaniji, ali kao dijete imigranata uvijek sam se osjećala samo „malo Britankom“. Ovdje sam bila među sličnima sebi - iz Francuske, Njemačke, Italije, Grčke, ili Britanica rođenih u imigrantskoj obitelji – fascinantno.

Primjerice, jedna je Azijka imala problema s art terapijom, a primijetila sam i da ima problem s rukom. Od kolege Azijca sam saznala da azijske kulture često stigmatiziraju fizičke nedostatke, pogotovo u žena. Bilo je i predrasuda prema meni kao bijeloj terapeutkinji. Naime, klijenti iz Azije uopće nisu bili upućivali na art terapiju, uz pretpostavku da je ne žele. Činilo se pogrešnim što im ta usluga nije bila ni ponuđena, pa sam ove probleme morala iznijeti i raspraviti s timom i stva-

ri su se donekle promijenile. Ali morate stalno objašnjavati, pogotovo kad je riječ o sustavu mentalnog zdravlja koji je jako orijentiran na farmakoterapiju.

Drugi problem s preporukama bio je taj što su mnoge klijente upućivali na art terapiju jer vole slikati, a kolege su mislile da to znači da trebaju art terapiju. No, to nije ono što sam mogla ponuditi. Shvatila sam da njihova stvarna potreba nije art terapija nego prostor za stvaranje i podršku, jer si nisu mogli priuštiti sate slikanja ili se snaći u socijalnom okruženju.

Jedno od mjesta koje sam posjetila dok sam pisala dizertaciju iz art terapije bio je Studio Upstairs. Da bih zadovoljila potrebu za prostorom za art terapiju, nagovorila sam osnivača da prenese ideju u Bristol. S još jednim art terapeutom i jednim okupacijskim terapeutom nekoliko sam godina radila na tom projektu – i na kraju je uspjelo! Osobno, nikad nisam ondje radila jer sam bila zauzeta drugim projektima, no on još uvijek radi punom parom. Umjetnost i ljudi, to djeluje! Bila sam ondje baš pred tjedan dana na otvorenju jedne izložbe.

P: Je li otvoren za javnost?

O: Treba imati uputnicu ili platiti. Socijalna služba pokriva dio troškova. Obično upućuju ljude na šest mjeseci, uz pretpostavku da je to dovoljno za oporavak, ali neki dolaze godinama, što ih sigurno drži van bolnice.

P: Postoji li u UK službeni program art terapije u bolnicama?

O: Da, naprimjer, jedna psihijatrijska bolnica vodila je otvoreni studio pod imenom Zelena koliba. No sada vlasti ograničavaju tretman i program više nema prima potporu. Službe mentalne zaštite obično nude 12 sesija osobne terapije ili 6 grupne – tretmani su ograničeni. A art terapeuti sada najčešće rade u sobama koje trebaju dijeliti s ostalim stručnjacima.

Kada sam počela raditi u Timu Mentalnog zdravlja, imala sam klijente i po devet godina. Divno su napredovali, ali je usluga bila sve manje i manje subvencionirana. Problem je u tome što, u slučaju da imate klijente toliko dugo, ne možete uzeti nove klijente, pa smanjivanje usluge postaje nužno.

Tijekom jedne godine klijenti obično otkriju koliko ozbiljno žele raditi na sebi.

Neki trabaju nekoga da ih drži za ruku, a drugi se zaista angažiraju. Nakon godine dana moguće je odlučiti ima li smisla nastaviti. Tako sam ja radila, ali mislim da je sada puno ograničenije.

P: Ima li art terapija mjesto u javnom zdravlju

O: Postoje plaćene art terapijske usluge u okviru javnog zdravstva, ali i mnogi volonterski projekti – npr. Mind, koji često vodi art terapijske grupe. U novije vrijeme naš Art Table (Stol za umjetnost) tim (u humanitarnoj organizaciji za izbjeglice, Borderlands) povezo se s art terapeutom koji radi s timom za mentalno zdravlje za osobe s PTSP-om. To je kratkotrajan, šestotjedni program - individualni ili grupni - a nakon toga, nadam se, Art Table može ponuditi kontinuitet i prostor za nastavak stvaranja.

Većina programa „art kao terapije” „ili „art wellnessa” više se ne puža u okviru nacionalnog zdravstvenog sustava - usmjerena je na klijente i, često, na dobrovoljce, iako u okviru volonterskih organizacija često radi i plaćeni art terapeut.

P: Vode li često umjetnici grupe „umjetnost kao terapija“?

MO: Da, u porastu je pokret socijalno orijentiranih umjetnika koji nisu educirani art terapeuti ali imaju iskustva u radu s ljudima koji imaju problema s mentalnim zdravljem. Kolege s kojima sam radila u projektu Art Table (Stol za umjetnost) i ja napisali smo priručnik pod naslovom „Kako postaviti stol za umjetnost” (<https://www.culturehealthandwellbeing.org.uk/sites/default/files/2024-04/Borderlands-Art-Table-Manual-final.pdf>, 2020), u kojem raspravljamo o razlikama između art terapije, art kao terapije i umjetnosti za dobrobit.

Međutim, u likovnom izrazu stvari su ambivalentne. Primjerice, osoba iz Somalije s poteškoćama u učenju i oštećenjem sluha, jednom je naslikao nešto veselo i rekao: „Ovo je za Božić”. Drugom prilikom je naslikao nešto nalik na kutije i rekao: „Ovi grobovi - moja obitelj.” U tom trenutku ulazite u terapiju. Morate imati vještine kojima ćete time upravljati, jer u svakom trenutku nešto može izaći na površinu.

Danas se u art terapiji događaju mnoge promjene. U početku ju je većina ljudi povezivala sa psihoanalitičkim teorijama.

Sada ima poveznica s neuroznanošću i mnogim različitim načinima rada.

P: Zašto je art terapija prisutnija u mentalnom zdravlju nego u institucijama fizičkog zdravlja?

O: Iz više razloga. većina tretmana u fizičkom zdravlju je kratkotrajna. Pored toga, ako tretman pomaže, ljudi ne traže dalje – tako funkcionira zdravstvo. Međutim, kod mentalnog zdravlja, gdje su tretmani dulji i često nedovoljni, ljudi su otvoreniji prema novim pristupima. Uvijek, naravno, postoji komponenta mentalnog zdravlja uz fizičku bolest, pogotovo kod kroničnih stanja. I moderna art terapija je počela u TBC klinici tijekom ili netom nakon Drugoga svjetskog rata.

P: Sa Sally Weston ste uredili i izdali knjigu o art terapiji i fizičkom stanju. Možete li nam reći nešto više o tom projektu?

O: Mislila sam da sam napisala dovoljno knjiga - deset ili dvanaest do tada - ali ljudi su mi stalno dolazili da im pomognem objaviti njihove. Tako je nastala i knjiga Art terapija sa fizičkim bolestima (2015).

Sadrži mnoge primjere art terapije s različitim fizičkim stanjima, uključujući pa-

cijente s karcinomom, dijelom pod utjecajem Centra za pomoć oboljelima od raka Bristol, poznatom po pionirskom provođenju alternativnog liječenja. Pet godina sam ondje provodila kratke sesije za pacijente. Osobe su prolazile različite terapijske usluge kako bi odabrali liječenje koje im odgovara. Svaka 45-minutna seansa trebala je uvesti u art terapiju, omogućiti vrijeme za stvaranje i završiti dijeljenjem. Kako su obilazili različite terapije, neki bi običavali doći i naslikati ono što su donijeli iz prethodne terapije, ili bi sa sesije art terapije otišli na liječenje ili psihoterapiju s dovršenom slikom. Bilo je zanimljivo to prožimanje.

U knjizi su poglavlja o ME (myalgic encephalomyelitis), kolitisu, zdravlje beskućnika, osoba s poteškoćama u učenju i s terminalnim bolestima - pokazujući preklapanje fizičkog s mentalnim zdravljem. Kako je bilo previše poglavlja, podijelili smo ih: jedan tom o fizičkom zdravlju i drugi, o neurološkim problemima - ozljede mozga, epilepsija, demencija i drugo.

Značajno poglavlje napisao je art terapeut koji je sam pretrpio ozljedu mozga, u kojem je opisao svoj oporavak i uspješan povratak na posao. On je bio i stručnjak za mobilne telefone u art terapiji s tin-

ejdžerima. Drugo dirljivo poglavlje govorilo je o borbi s bipolarnim poremećajem i reumatoidnim artritisom. Čudeno je čuti priču ispričanu s gledišta art terapeuta jer, nismo imuni, pa imamo priliku to vidjeti s druge strane zrcala.

P: Art terapija se provodi s fizičkim stanjima, pogotovo dugotrajnima, bilo fizičkim ili neurološkim. Na koji se način art terapija provodi unutar zdravstvenih institucija u UK?

O: To potpuno ovisi o tome gdje se nalaziš – u sustavu i geografski. U većim psihijatrijskim bolnicama nekoliko art terapeuta radi s osobama s mentalnim poteškoćama ili sa starijom populacijom. Manji odjeli – poput onih za poremećaj prehrane - često imaju Dnevnu bolnicu u kojima se provode programi za vanjske pacijente s jednim ili dva art terapeuta na pola radnog vremena.

I onkološki odjeli u bolnicama često imaju art terapeute. Oko Bristola (najvećeg grada u jugozapadnoj Engleskoj) ima puno art terapeuta jer u Newportu, Južni Wales (udaljenom 40 minuta vožnje) svake godine na art terapijskom programu diplomira 10 do 20 novih studenata i svi traže posao. Mnogi završe u školama,

u kojima sada postoji obveza pružanja socijalne i psihološke podrške.

Rad u NSH smatra se vrhuncem – stabilan je i odgovarajuće plaćen – ali ima daleko više kvalificirani art terapeuta nego radnih mjesta. Toliki art terapeuti moraju izmisliti svoja radna mjesta.

Novi programi, poput Službe nade (The Hope Service), organiziraju art terapijske grupe za prognanike. Jedan art terapeut počeo je ondje raditi u mentalnom zdravlju i postupno isposlovaio, dan po dan, četiri dana u tjednu za art terapiju. Tako se često stvaraju radna mjesta.

P: Zanimljivo je da art terapija ima više uspjeha u obrazovanju nego u mentalnom ili fizičkom zdravlju.

O: Da, dobro je to što ako postoji specijalizirani tim psihologa, i art terapeuti će biti uključeni. Ranije su bili dijelom timova za radnu terapiju – što nije bilo idealno, jer se na art terapiju gledalo kao na dokolicu i skraćivanje vremena, a ne kao na tretman. Sada art terapeuti rade uz psihologe, iako još nisu jednako dobro plaćeni. Koliko ćete art terapeuta naći ovisi o tome da li uprava vjeruje u njihovu vrijednost. Ponekad art terapeuti uđu „na mala vrata“ obavljajući poslove koji

nisu imenovani kao art terapija nego npr. „stručnjaci za mentalno zdravlje“.

Zdravstveni sustav se stalno mijenja, a dugogodišnja potplaćenost ovog sektora otežava zalaganje za art terapiju kada bazične usluge jedva preživljavaju.

Ali kad uprava vidi što art terapeuti mogu postići – kad vidi rezultate rada - ne mogu to zaniijekati. Ništa ne može zamijeniti predstavljanje klijenta slikama tokom prezentacije slučajeva timu. Slika govori za sebe i prenosi snažnu poruku.

P: Napisali ste toliko knjiga – recite nam nešto o njima.

O Moja prva knjiga (spomenuta gore) temeljena je na mojoj dizertaciji. Nakon prve, kućne verzije, objavila sam je zbog velikog interesa stručnjaka, a potom je sve više stručnjaka iz polja mentalnog zdravlja – socijalnih radnika, liječnika, terapeuta – željelo da predstavimo art terapiju drugim profesijama, i tako je rođena Art terapija u praksi (1989)

Artterapija s prijestupnicima (1994) nastala je jer moj art terapijski rad u probaciji nije bio prepoznat. Drugi stručnjaci koji su radili s prijestupnicima imali su ista iskustava pa sam predložila da svatko

napiše jedno poglavlje i tako je nastala knjiga. Dvadeset godina nije bilo drugih izdanja o toj temi.

Prijestupnici na forenzičkim odjelima ne reagiraju dobro na lijekove pa art terapeuti, drama terapeuti i muzikoterapeuti često rade uz psihologe. Ponosna sam što je naš rad promijenio percepcije.

Slijedile su knjige Likovni pristupi sukobu (1996) i Art Terapija i ljutnja (2008). Ne mogu reći da je rad na sukobu i bijesu tijekom probacije bio ugodan, ali sam se uvijek vraćala kući s osjećajem postignuća.

CBT (Kognitivno-bihevioralna terapija) filozofija bila je dominantna jer je imala najjače istraživačke dokaze. Ljudi nauče razumjeti svoj bijes i poduzeti preventivne korake.

Kad sam kasnije počela raditi u Inner City Mental Health Team, psihijatar se požalio kako ima sve te bijesne klijente i upitao: „Radi li itko ovdje s ljutnjom?“ Odjednom su svi kolege gurnuli glave u svoje papire, koji su im odjednom bili jako zanimljivi, a onda sam čula slabašni glas (moj) kako govori: „Ja“ i odjednom imala 17 pacijenata!

Osnovala sam grupu za bijes i koristila CBT tehnike, meditaciju i snažne vježbe iz

priručnika za mlade ljude s problemima kontrole bijesa, stavljajući ih u svojevrstan slijed.

U početku je par žena odustalo. Jedna mi je rekla da „zapravo za mene u grupi nema mjesta, muškarci stalno pričaju.” Uvjerila sam ju da se vrati i objasnila to grupi, ali su svi muškarci bili jako povrijeđeni. Restrukturirali smo sesije jednako dijeleći vrijeme koje svaki sudionik ima za dijeljenje, što je bolje funkcioniralo.

Nakon toga sam odlučila voditi samo ženske grupe. Na trećem susretu sve su izjavile kako su bile seksualno zlostavljane. Pitala sam ih: „Bi li došle u ovu grupu da je miješana?” “Nema šanse” rekle su uglav.

Zainteresirala sam se za bijes i željela o tome napisati knjigu. Kao pripremu, htjela sam pročitati sve knjige o tome. Počela sam tražiti po internetu i kad sam došla do stotog naslova, prestala sam. Ne mogu pročitati 100 knjiga. Radije ću razgovarati s ljudima nego čitati, pa sam razgovarala sa 20 i više psihologa, učitelja i art terapeuta. Međutim, kad sam pregledala bilješke, nisu imale smisla, jer su neki govorili da je najbolje udarati jastuk, a drugi da to nikako ne treba činiti. Pogledala sam poglavlja i ono što su upitani napisali i razvila utemeljeni

teorijski pristup istaknuvši kategorije iz pojedinih poglavlja.

Volim raditi na rubu znanja – gdje nema uspostavljenih teorija i gotovih metoda.

Kad smo objavili knjigu o fizičkom zdravlju recenzent mi je rekao da anegdotalni materijal nije više prihvatljiv i da bih nove autore trebala zamijeniti etabliranima i početi pregledom teorije i literature. Ali to ne stoji ako nema literature koja se može pregledati, i teorija koje se mogu primijeniti. Osim toga, htjela sam uključiti nove autore jer su oni obavljali pionirski posao.

Prečesto art terapija posuđuje pristupe i teorije: Jung, Freud, Teorija objektnih odnosa., prava teorija art terapije još nije napisana.

Transfer: Najljepša Vam hvala za Vaše vrijeme, znanje, iskustvo i ljubaznost - i za sve što činite. Nastavite nalaziti nova sjecišta i rubove znanja na kojima ćete raditi!